

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ОСВІТОЛОГІЇ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної роботи та навчальної роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ
_____ 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЛЮДИНОЗНАВСТВО: інтегрований курс

для студентів

спеціальності: 013 Початкова освіта

освітнього рівня вищої освіти: першого (бакалаврського)

освітня програма 013.00.01 Початкова освіта

Київ 2022

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 2098/22
Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціал)
« _____ » 2022

Розробники:

Мойсак Олександр Данилович, старший викладач кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

Мельник Інна Сергіївна, доцент кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

Антипін Євген Борисович, старший викладач кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладачі:

Остертаг Аліна Іванівна, старший викладач кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Сабол Діана Михайлівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри освітнього лідерства Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка

Антипін Євген Борисович, доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри освітології та психолого-педагогічних наук

Протокол від 01 вересня 2022 року №1

Завідувач кафедри _____ Людмила ХОРУЖА

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 013.00.01 Дошкільна освіта
____ . ____ . 2022 р.

Гарант освітньої програми _____ Геннадій БОНДАРЕНКО

Робочу програму перевірено

____ . ____ . 2022 р.

Заступник декана _____ Леся КУЗЕМКО

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол №__

1. Опис навчальної дисципліни «Людинознавство»

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Людинознавство		
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів/годин	10/300	
Курс	I	I
Семестр	I (6/180) II (4/120)	I (6/180) II (4/120)
Кількість змістових модулів з розподілом:	3	
Обсяг годин, в тому числі:	300	300
Аудиторні	140	40
Модульний контроль	20	-
Семестровий контроль	60	60
Самостійна робота	80	200
Форма семестрового контролю	екзамен	екзамен
Модуль «Анатомія, фізіологія людини з основами медичних знань»		
Курс	I	I
Семестр	I	I
Обсяг кредитів	3	3
Обсяг годин, в тому числі:	90	90
Аудиторні	42	12
Модульний контроль	6	-
Семестровий контроль	15	15
Самостійна робота	27	63
Форма семестрового контролю	екзамен	екзамен
Модуль «Психологічна антропологія»		
Курс	I	I
Семестр	I	I
Обсяг кредитів	3	3
Обсяг годин, в тому числі:	90	90
Аудиторні	42	12
Модульний контроль	6	-
Семестровий контроль	15	15
Самостійна робота	27	63
Форма семестрового контролю	екзамен	екзамен
Модуль «Педагогічна антропологія»		
Курс	I	I
Семестр	II	II
Обсяг кредитів	4	4
Обсяг годин, в тому числі:	120	120
Аудиторні	56	16
Модульний контроль	8	-
Семестровий контроль	30	30
Самостійна робота	26	74
Форма семестрового контролю	екзамен	екзамен

2. Мета і завдання курсу

Мета навчальної дисципліни – формування у майбутніх вчителів початкової школи знань будови організму дитини молодшого шкільного віку, його органів і систем, регуляції та інтеграції його функцій, вивчення взаємодії форми і функцій в філогенетичному і онтогенетичному аспектах, а також

взаємозумовленість структури і функцій, залежність їх від зовнішніх умов існування організму як протягом усієї історії виду, так і у відносно короткий термін індивідуального розвитку;

- формування у майбутніх вихователів ЗДО та вчителів початкових класів ЗЗСО цілісного психологічного погляду на реальність людського буття у всіх його вимірах, розвиток інтересу до пізнання інших і самопізнання, а також здатності ефективно вирішувати завдання щодо збереження і зміцнення здоров'я (фізичного, психічного, соціального та духовного) як власного, так і оточуючих;

- систематизація та інтеграція теоретичних знань про людину, її освіту та розвиток; формування у майбутніх вихователів ЗДО та вчителів початкових класів ЗЗСО гуманістичного світогляду як основи особистісно-професійної й здоров'язберігальної діяльності.

Завдання дисципліни:

- формувати у студентів вільне володіння термінологічним апаратом дисципліни, здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- ознайомлення з рівнями організації організму людини;
- встановлення взаємозв'язку будови органів з виконуваними функціями;
- формування поняття про взаємозалежність і єдність структури і функції органів дитини, та змін в процесі філогенезу й онтогенезу;
- формування знання про використання різних видів та форм рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК-2);
- формувати здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність (СК-4);
- формувати здатність до здійснення профілактичних заходів, щодо збереження життя та здоров'я учнів початкової школи, до надання їм медичної допомоги, до протидії та попередження булінгу, різних проявів насильства (СК-11);
- розвивати у студентів вільне розуміння та оперування понятійно-термінологічним апаратом дисципліни «Психологічна антропология»;
- формувати знання і уявлення про сутність людини у психологічній науці та про методи психологічного пізнання людини;
- формувати знання про людину як суб'єкта свідомої діяльності, про психологічну структуру свідомості та діяльності людини, а також про професійну самосвідомість, самооцінку, самовизначення та інші структури у складі людської свідомості, які забезпечують професійне зростання студентів;
- формувати знання про статево-вікові та індивідуально-типологічні (нейродинамічні) властивості людини як індивіда (її тілесного існування), зв'язок анатомії та психології, вищу нервову діяльність та функціональну організацію роботи мозку людини;
- на основі отримання знань про особливості основних психічних процесів (пізнавальних, емоційних та вольових), характеру та здібностей у структурі

суб'єктності людини, формувати у студентів здатність керувати власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність **(СК-4)**;

– формувати у студентів знання про психологічні особливості процесів, що існують у групі людей, і на цій основі формувати у них здатність до здійснення профілактичних заходів щодо збереження життя та здоров'я учнів початкової школи, до протидії та попередження булінгу та різних проявів насильства **(СК-11)**;

– на основі отримання знань студентами про основні характеристики людини як особистості, індивідуальності та універсальності (її потреби, мотиви, смислові ставлення, ціннісні орієнтації), про місце і роль людини в системі її взаємозв'язків і відносин з іншими людьми формувати у них здатність діяти соціально відповідально і свідомо **(ЗК-7)**;

– актуалізувати прикладне значення психологічних знань студентів для збереження їх психічного здоров'я та ведення здорового способу життя **(ЗК-2)**.

– формувати уявлення про основи сучасної педагогічної антропології як цілісного знання про дитину;

– формувати вміння використовувати знання педагогічної антропології для осмислення власного життєвого й педагогічного досвіду **(ЗК - 2)**;

– створювати умови для осмислення студентами власної педагогічної позиції на засадах гуманізму **(ЗК - 7)**;

розвивати вміння проектувати програми особистісно-професійного розвитку з урахуванням індивідуальних та психологічних особливостей **(СК – 11)**;

– формувати професійно значущі якості студентів у процесі самостійного опрацювання навчального матеріалу;

– стимулювати самовиховання, самовдосконалення та самоосвіту студентів.

3. Результати навчання за дисципліною

– формувати здатність дотримання умов безпеки життєдіяльності дітей в освітньому процесі початкової школи **(ПР-05; ПР-13)**;

– вміти визначати клітини, тканини, органи та фізіологічні системи організму та виявляти особливості будови та функцій фізіологічних систем організму людини для збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу **(ПР-14)**;

– вміти встановлювати взаємозв'язок між будовою та функціями органів та фізіологічних систем організму з метою аналізу даних про індивідуальний розвиток дитини для врахування їх в освітньому процесі ЗЗСО, здійснювати профілактичні заходи щодо збереження життя (фізичного та психічного здоров'я) учнів початкової школи **(ПР-15)**;

– вміти застосовувати здобуті теоретичні знання на практиці, а саме вміти організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками

освітнього процесу початкової школи, використовуючи практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування **(ПР-08)**;

– вміти на основі здобутих уявлень про цілісне буття людини аналізувати дані про наявний індивідуальний розвиток кожної дитини, в тому числі й індивідуальний розвиток здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами, та створювати психологічно комфортні умови освітнього процесу **(ПР-13), (ПР-14)**;

– вміти здійснювати профілактичні заходи щодо збереження психічного здоров'я здобувачів початкової освіти, планувати та реалізовувати заходи щодо попередження та протидії булінгу і різних проявів насильства чи будь-якої з форм дискримінації серед учнів початкової школи й інших учасників освітнього процесу **(ПР-15)**.

– вміти застосовувати здобуті теоретичні знання у науковій та науково-дослідній діяльності студента, а також у практичній роботі педагога з дітьми для збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу **(ПР-01, 02, 08)**;

– вміти на основі здобутих уявлень про цілісне буття людини аналізувати дані про наявний індивідуальний розвиток кожної дитини та прогнозувати, планувати й реалізовувати її індивідуальну освітню траєкторію для подальшого розвитку **(ПР - 13, 14, 15)**.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів, тем	Модульний контроль	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:				Самостійна	
		Лекції	Семинари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Модуль «Анатомія, фізіологія людини з основами медичних знань»							
Змістовий модуль 1. Людина як цілісна саморегульована біологічна система							
1. Розвиток організму людини		2		2	2		2
2. Морфофункціональні особливості сенсорних систем людини. Анатомія, фізіологія та гігієна нервової системи		2					2
Модульний контроль	2						
Разом	2	4		2	2		4
Змістовий модуль 2. Морфофункціональні особливості організму людини							
3. Ендокринна та сечова системи, шкіра		2		8	2		4
4. Загальна остеологія, артосиндесмологія, міологія		2					3
5. Анатомія, вікова фізіологія і гігієна системи крові, серцево-судинної, дихальної системи.		2					4
6. Біологічне значення травлення у житті людини система. Обмін речовин і енергії		2					3
Модульний контроль	2						
Разом	2	8		8	2		14
Змістовий модуль 3. Поняття про здоров'я людини та профілактика дитячих захворювань							
7. Домедична допомога при травмах та нещасних випадках. Основні питання нозології. Спадковість і патологія		2			2		4
8. Профілактика інфекційних та інвазійних захворювань людини. Домедична допомога		2	2		2		2
9. Гігієнічні основи виховання здорової дитини та загартовування її організму в закладах освіти		2	2		2		3
Модульний контроль	2						9
Разом	2	6	4		6		27
Модуль «Психологічна антропологія»							
Змістовий модуль 1. Феномен людини у психологічній антропології							
1. Образи суб'єктивної реальності людини у психологічній антропології		2					2,5
2. Уявлення про людину в основних напрямках психології		2	2				2,5
3. Свідомість та діяльність як способи організації буття людини		2	2				2,5
4. Методи психологічного пізнання людини		2	2				2,5
Модульний контроль	2						
Разом	2	8	6				10
Змістовий модуль 2. Характеристика тілесної та душевної (власне психологічної) сутності людини							
1. Людина як індивід		2	2				2,5
2. Властивості людини як індивіда		2	2				2,5
3. Психологія суб'єктності		2	2				2,5
4. Характер і здібності у структурі суб'єктності людини		2	2				2,5
Модульний контроль	2						
Разом	2	8	8				10
Змістовий модуль 3. Людина як носій духовності та суб'єкт міжособистісних стосунків і наукового пізнання							
1. Людина як особистість		2	2				2,5
2. Людина в соціумі		2	2				2,5
3. Поняття індивідуальності та універсальності у психологічній антропології		2	2				2

Модульний контроль	2						
Разом	2	6	6				7
Підготовка та проходження контрольних заходів							
Усього	12	44	24	10	10		54
Модуль «Педагогічна антропологія»							
Змістовий модуль 1. Основи педагогічної антропології							
1. Педагогічна антропологія як міждисциплінарна галузь людинознавства		2	2				2
2. Предмет і завдання педагогічної антропології		2	2				2
3. Концептуальні основи розвитку педагогічної антропології		2	2	2			2
Модульний контроль	2						
Разом	2	6	6				6
Змістовий модуль 2. Виховання як соціокультурний процес							
1. Чинники впливу на формування і розвиток особистості		2					
2. Культурне середовище людини як антропологічний феномен		2	2				2
3. Національний характер виховання і полікультурний підхід		2	2				2
4. Методи виховання та їх класифікація		2	2	2			2
Модульний контроль	2						
Разом	2	8	6	2			6
Змістовий модуль 3. Функціонування сучасних закладів дошкільної та початкової освіти з позицій педагогічної антропології							
1. Навчання, виховання, розвиток особистості в антропологічному контексті		2	4				4
2. Організація особистісно-орієнтованої діалогічної взаємодії		2	4	2			4
Модульний контроль	2						
Разом	2	4	8	2			8
Змістовий модуль 4. Підготовка педагога: антропологічний контекст							
1. Педагогічна антропологія в розвитку людинознавчого світогляду педагога		2	2				2
2. Антропологізм професійної компетентності вихователя/вчителя		2	4	2			4
Модульний контроль	2						
Разом	2	4	6	2			6
Підготовка та проходження контрольних заходів							
Усього	8	22	26	8			26

Тематичний план для заочної форми навчання

Назви змістових модулів, тем	Розподіл годин між видами робіт					
	Аудиторна:					
	Лекції	Семинари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	Самостійна
Змістовий модуль 1. Людина як цілісна саморегульована біологічна система						
1. Розвиток організму людини		2				6
2. Морфофункціональні особливості сенсорних систем людини. Анатомія, фізіологія та гігієна нервової системи			2			6
Разом		2	2			12
Змістовий модуль 2. Морфофункціональні особливості організму людини						
3. Ендокринна та сечова системи, шкіра		2				6
4. Загальна остеологія, артосиндесмологія, міологія						6
5. Анатомія, вікова фізіологія і гігієна системи крові, серцево-судинної, дихальної системи.			2			6
6. Біологічне значення травлення у житті людини система. Обмін речовин і енергії						6
Разом		2	2			24

Змістовий модуль 3. Поняття про здоров'я людини та профілактика дитячих захворювань							
7. Домедична допомога при травмах та нещасних випадках. Основні питання нозології. Спадковість і патологія		2					5
8. Профілактика інфекційних та інвазійних захворювань людини. Домедична допомога			2				5
9. Гігієнічні основи виховання здорової дитини та загартовування її організму в закладах освіти							5
Разом		2	2				15
Модуль «Психологічна антропологія»							
Змістовий модуль 1. Феномен людини у психологічній антропології							
1. Образи суб'єктивної реальності людини у психологічній антропології		2					6
2. Уявлення про людину в основних напрямках психології			2				6
3. Свідомість та діяльність як способи організації буття людини							6
4. Методи психологічного пізнання людини							6
Разом		2	2				24
Змістовий модуль 2. Характеристика тілесної та душевної (власне психологічної) сутності людини							
1. Людина як індивід		2					6
2. Властивості людини як індивіда							6
3. Психологія суб'єктності			2				6
4. Характер і здібності у структурі суб'єктності людини							6
Разом		2	2				24
Змістовий модуль 3. Людина як носій духовності та суб'єкт міжособистісних стосунків і наукового пізнання							
1. Людина як особистість		2					5
2. Людина в соціумі			2				5
3. Поняття індивідуальності та універсальності у психологічній антропології							5
Разом		2	2				15
Усього		12	2				126
Модуль «Педагогічна антропологія»							
Змістовий модуль 1. Основи педагогічної антропології							
1. Педагогічна антропологія як міждисциплінарна галузь людинознавства							8
2. Предмет і завдання педагогічної антропології		2					6
3. Концептуальні основи розвитку педагогічної антропології			2				6
Модульний контроль							
Разом		2	2				20
Змістовий модуль 2. Виховання як соціокультурний процес							
1. Чинники впливу на формування і розвиток особистості							8
2. Культурне середовище людини як антропологічний феномен			2				6
3. Національний характер виховання і полікультурний підхід							8
4. Методи виховання та їх класифікація		2					6
Модульний контроль							
Разом		2	2				28
Змістовий модуль 3. Функціонування сучасних закладів дошкільної та початкової освіти з позицій педагогічної антропології							
1. Навчання, виховання, розвиток особистості в антропологічному контексті		2					6
2. Організація особистісно-орієнтованої діалогічної взаємодії			2				6
Модульний контроль							
Разом		2	2				12
Змістовий модуль 4. Підготовка педагога: антропологічний контекст							
5. Педагогічна антропологія в розвитку людинознавчого світогляду педагога			2				6

6. Антропологізм професійної компетентності вихователя/вчителя				2			8
Модульний контроль							
Разом				2			14
Підготовка та проходження контрольних заходів							
Усього		6	8	2			74

5. Програма навчальної дисципліни МОДУЛЬ «АНАТОМІЯ, ФІЗІОЛОГІЯ ЛЮДИНИ З ОСНОВАМИ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ»

Змістовий модуль 1. Людина як цілісна саморегульована біологічна система

Тема 1. Розвиток організму людини.

Організм людини. Обмін речовин, рух, реактивність, саморегуляція, спадковість, мінливість, пристосованість – сукупність ознак, які характеризують його як біологічну систему. Регуляція та інтеграція функцій організму. Гомеостаз. Обмін речовин.

Площини та вісі. Анатомічні терміни, якими користуються, щоб позначити положення органів і частин тіла відносно площин і осей.

Нервова регуляція. Гуморальна регуляція.

Репродуктивна функція та індивідуальний розвиток людини. Внутрішньоутробний період розвитку та вплив шкідливих чинників на розвиток дитини. Три основні групи захворювань під час внутрішньоутробного розвитку: гаметопатії, ембріопатії, фетопатії. Періоди дитячого віку та характеристика молодшого шкільного віку.

Зв'язок анатомії, фізіології та гігієни організму дитини з педагогікою та психологією.

Основні поняття теми: рівні організації тіла людини: клітина, тканина, органи, система органів, організм; гомеостаз; саморегуляція, внутрішнє середовище організму: кров, лімфа, тканинна та спинномозкова рідина; фагоцитоз; імунітет; імунна система; внутрішньоутробний розвиток дитини; гаметопатії, ембріопатії, фетопатії.

Рекомендовані джерела:

Основна: [2, 3]

Додаткова: [1, 3]

Тема 2. Морфофункціональні особливості сенсорних систем людини. Анатомія, фізіологія та гігієна нервової системи

Класифікація нервової системи. Центральна та периферична нервова система. Соматична та вегетативна (автономна). Нейрон – основний структурний елемент нервової системи. Синапси. Нервове волокно, нервовий стовбур (нерв). Нервові закінчення (чутливі, синаптичні, рухові). Поняття про рефлекс і рефлекторну дугу. Нервові центри.

Будова спинного мозку, його рельєф, внутрішня структура, провідні шляхи, оболонки, міжоболонкові простори.

Головний мозок. Відділи головного мозку. Передній мозок (кінцевий і проміжний); середній мозок; ромбовидний мозок (задній і додатковий). Кінцевий (великий) мозок. Локалізація функцій у корі великого мозку. Поняття про аналізатори.

Вчення про вищу нервову діяльність. Типи вищої нервової діяльності. Безумовні та умовні рефлексі. Інстинкти. Гальмування в центральній нервовій системі. Види гальмування умовних рефлексів. Безумовне (зовнішнє) гальмування, умовне (внутрішнє) гальмування. Рух і взаємодія кіркових процесів. Іррадіація, концентрація нервових процесів. Індукція. Аналіз і синтез. Домінанта. Динамічний стереотип. Сон, сновидіння і гіпноз. Розлади сну. Гігієна сну. Перша і друга сигнальні системи. Поняття про сенсорну систему (аналізатори).

Основні поняття теми: нервова система, центральна нервова система, периферична нервова система; нейрон; синапси, нервове волокно, нервовий стовбур; рефлекс, рефлекторна дуга; нервові центри; спинний мозок; головний мозок; сенсорна система.

Рекомендовані джерела:

Основна: [2, 3]

Додаткова: [1, 3]

Змістовий модуль 2. Морфофункціональні особливості організму людини

Тема 3. Ендокринна та сечова системи, шкіра

Класифікація ендокринних залоз. Будова і вікові особливості гіпофіза, шишкоподібного тіла, щитоподібної залози, прищитоподібних залоз, загрудинної, надниркових та змішаних залоз – ендокринної частини підшлункової залози та статевих залоз. Поняття про гіпо- і гіперфункцію ендокринних залоз. Специфічність гормональної регуляції, значення ендокринних залоз в обміні речовин і роль у розвитку організму. Суть нейрогуморального регулювання функції.

Будова нирок і сечовивідних шляхів. Нефрон – структурно-функціональна одиниця нирки. Анатомо-фізіологічні особливості сечової системи у дітей.

Будова і функції шкіри. Сталість температури тіла людини. Анатомо-фізіологічні особливості шкіри у дітей.

Перша допомога при опіках, обмороженнях. Запобігання сонячним і тепловим ударами. Гігієна шкіри дитини і профілактика шкірних захворювань у дітей молодшого шкільного віку.

Основні поняття теми: ендокринні залози; гіпофіз, щитоподібна залоза; гормональна регуляція; нирки, сечовивідні шляхи; нефрон; шкіра.

Рекомендовані джерела:

Основна: [2, 3]

Додаткова: [1, 3]

Тема 4. Загальна остеологія, артосиндесмологія, міологія

Остеологія. Класифікація, будова, з'єднання кісток.

Будова і функції скелета в цілому. Хребтовий стовп. Кістки верхньої і нижньої кінцівок та їх сполучення. Скелет голови (кістки мозкового черепа, кістки лицевого черепа). Топографія та сполучення кісток черепа.

Міологія. Будова, допоміжний апарат м'язів. М'язи голови (мімічні, жувальні), м'язи грудей, живота, спини, верхньої та нижньої кінцівок. Анатомо-фізіологічні особливості опорно-рухової системи у дітей молодшого шкільного віку.

Основні поняття теми: остеологія; скелет; скелет голови; міологія; опорно-рухова система, постава, плантографія.

Рекомендовані джерела:

Основна: [2, 3]

Додаткова: [1, 3]

Тема 5. Анатомія, вікова фізіологія і гігієна системи крові, серцево-судинної, дихальної системи.

Значення крові, лімфи, тканинної рідини, які утворюють внутрішнє середовище організму, беруть участь в процесах обміну речовин та підтримці гомеостазу.

Система крові та її функції. Склад, кількість і фізико-хімічні властивості крові. Клітини крові: еритроцити, лейкоцити, тромбоцити. Зсідання крові. Швидкість осідання еритроцитів (ШОЕ) та її клінічне значення. Кровотворення. Групи крові. Резус-фактор.

Система кровообігу. Будова серця. Властивості серця – збудливість, автоматія, провідність, скоротливість – які забезпечують йому безперервну ритмічну діяльність. Фази серцевого циклу. Рух крові по судинах. Анатомо-фізіологічні особливості серцево-судинної системи дітей молодшого шкільного віку. Кровотворення у дітей. Кровообіг плода.

Поняття про лімфатичну систему.

Артеріальний тиск і способи його вимірювання. Артеріальний пульс і його дослідження.

Повітроносні шляхи, апарат голосоутворення. Специфіка будови органів дихання у зв'язку з їхньою мовно-голосовою функцією. Дихання. Вентиляція легенів. Дихальний цикл. Захисні дихальні рефлекси. Газообмін в легенях і тканинах. Регуляція дихання (дихальний центр; дихання в умовах зміненого атмосферного тиску). Анатомо-фізіологічні особливості органів дихання у дітей.

Основні поняття теми: кров, лімфа, тканинна рідина, еритроцити, лейкоцити, тромбоцити, лейкоцитарна формула; кровообіг, велике та мале кола кровообігу; серцевий цикл; лімфатична система; артеріальний тис, пульс, тахікардія, брадікардія, гіпертензія, гіпертонічна криза; дихальна система, патологічні типи дихання, дихальний центр.

Рекомендовані джерела:

Основна: [2, 3]

Додаткова: [1, 3]

Тема 6. Біологічне значення травлення у житті людини система. Обмін речовин і енергії

Загальний огляд будови та функцій органів травлення. Великі травні залози. Будова, значення, розташування та функції печінки і підшлункової залози. Травлення і його значення для організму. Травлення у порожнині рота, в шлунку, в кишках. Всмоктування в різних відділах травного каналу. Анатомо-фізіологічні особливості органів травлення у дітей молодшого шкільного віку.

Обмін речовин. Основний і енергетичний обмін. Терморегуляція. Білковий, вуглеводний, жировий, водно-електролітний обмін. Вітаміни, значення їх в обміні речовин. Поняття про авітаміноз.

Основні поняття теми: органи травлення; фізіологія травлення; печінка, підшлункова залоза; гастрит, стоматит, диспепсія, дистрофія; обмін речовин; вітаміни, мікроелементи, авітаміноз.

Рекомендовані джерела:

Основна: [2, 3]

Додаткова: [1, 3]

Змістовий модуль 3. Поняття про здоров'я людини та профілактика дитячих захворювань

Тема 7. Домедична допомога при травмах та нещасних випадках.

Основні питання нозології. Спадковість і патологія.

Народжуваність, захворювання і смертність населення в Україні.

Нозологія - вчення про хвороби та їх класифікацію. Перебіг та клінічні форми захворювань. Найпоширеніші соматичні хвороби дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, профілактика захворювань. Спадковість і патологія.

Самодопомога та взаємодопомога в надзвичайних ситуаціях та побуті. Загальне поняття про невідкладні стани.

Поняття травматизм, травма. Види травм. Загальні правила надання домедичної допомоги. Домедична допомога при тяжких травмах. Дитячий травматизм, його профілактика.

Травматичний шок, його перебіг, основні ознаки. Домедична допомога при травматичному шоку. Поняття про знеболювання при травмах. Асептика, антисептика.

Поняття десмургія. Види пов'язок (м'які, тверді), їх мета. Типи пов'язок за призначенням. Типи бинтових пов'язок. Загальні правила бинтування, накладання бинтових пов'язок. Техніка накладання найбільш поширених пов'язок (спірально пов'язка з однією та двома стрічками, пов'язка на молочну залозу, хрестоподібна, пов'язка Дезо); пов'язки на ділянку живота і таза (спірально, колова, колосоподібна, Т-подібна); пов'язки на верхні та нижні кінцівки (колосоподібна, черепащача, восьмиподібна, поворотна, спіральна).

Визначення, класифікація та характеристика кровотеч залежно від виду ушкодження судин. Небезпека кровотеч. Домедична допомога при кровотечах.

Домедична допомога при відкритих (ранах), закритих (забій, розрив і розтягнення зв'язок, вивих) та переломах

Основні поняття теми: нозологія, етіологія, патогенез; спадковість, генні хвороби, хромосомні хвороби, типи успадкування; травма; десмургія; асептика, антисептика; серцево-легенева реанімація.

Рекомендовані джерела:

Основна: [2, 3]

Додаткова: [1, 3]

Тема 8. Профілактика інфекційних та інвазійних захворювань людини. Домедична допомога.

Загальні поняття про мікробіологію та мікроорганізми. Види мікроорганізмів. Взаємовідношення, що склались в ході еволюції між мікроорганізмами і біологічним хазяїном (коменсалізм, мутуалізм, паразитизм). Властивості збудників інфекційних захворювань. Мінливість мікробів. Поширення мікробів у природі. Поняття про епідеміологію. Поняття про дезінфекцію, дезінсекцію, дератизацію. Санітарно-дезінфекційний режим. Роль педагога в попередженні контакту дітей з дезінфікуючими речовинами.

Поняття про інфекційні, інвазійні хвороби. Антропонози, зоонози. Умови, необхідні для виникнення інфекційних захворювань. Класифікація Л.В. Громашевського. Перебіг інфекційної хвороби. Профілактика інфекційних захворювань у дітей в закладах освіти. Імунітет. Види імунітету. Методи підвищення специфічного та неспецифічного імунітету в дітей. Профілактичні щеплення. Календар профілактичних щеплень. Вакцинація в закладі дошкільної освіти, школі. Заходи щодо хворих на інфекційні хвороби і осіб, які були з ними у контакті.

Паразитарні захворювання шкіри: короста, педикульоз. Причини виникнення, перебіг, профілактика. Гельмінтози. Найпоширеніші глистяні хвороби в Україні. Групи гельмінтів в залежності від природних умов місцевості та шляхів зараження: геогельмінти, біогельмінти, контактні. Поняття про аскаридоз, трихоцефальоз, ентеробіоз, гіменолепідоз, ехінококоз, дифілоботріоз. Цикл розвитку аскариди. Перебіг, діагностика, лікування та профілактика гельмінтозів. Лямбліоз; етіологія, перебіг, профілактика.

Туберкульоз. Збудник туберкульозу. Зараження туберкульозом. Основні клінічні форми. Особливості перебігу у дітей. Поняття про інфікування збудником туберкульозу. Профілактика захворювання.

Поняття про дитячі інфекції та ГРВІ: збудники, джерело інфекції, шляхи передачі, основні симптоми, ускладнення. Догляд, надання домедичної допомоги. Профілактика загальна, специфічна. Протиепідемічні заходи.

Поняття про кишкові, кров'яні інфекції та інфекції зовнішніх покривів. Домедична допомога та інформованість населення про правила поведінки під час спалаху хвороби.

Умови проведення дезінфекції (вибір препаратів, концентрація, правила приготування дезінфікуючих розчинів, кількість розчину для різних об'єктів). обробка посуду, білизни, приміщення, виділень хворого тощо.

Основні поняття теми: мікробіологія; коменсалізм, мутуалізм, паразитизм; сапрофіти, паразити; епідеміологія, дезінфекція, дезінсекція, дератизація; гельмінтози, лямбліоз, короста, педикульоз; дитячі інфекції; антропонози, зоонози.

Рекомендовані джерела:

Основна: [2, 3, 5]

Додаткова: [1, 3, 4]

Тема 9. Гігієнічні основи виховання здорової дитини та загартовування її організму в закладах освіти

Особливості адаптації дітей до навчання у початковій школі. Значення режиму дня в забезпеченні здоров'я дітей. Гігієна харчування дітей. Гігієнічні основи фізичного виховання, загартовування. Контроль за розвитком і станом здоров'я дітей молодшого шкільного віку. Фізичний та нервово-психічний розвиток дітей молодшого шкільного віку. Оцінка фізичного розвитку. Групи здоров'я.

Основні поняття теми: адаптація, сон, неспання; харчування, раціональне харчування; фізична культура, загартовування; акселерація, ретрадація, фізичний розвиток, нервово-психічний розвиток, антропометрія, групи здоров'я.

Рекомендовані джерела:

Основна: [2, 3, 5, 6]

Додаткова: [1, 3, 4]

МОДУЛЬ «ПСИХОЛОГІЧНА АНТРОПОЛОГІЯ»

Змістовий модуль 1. Феномен людини у психологічній антропології

Тема 1. Образи суб'єктивної реальності людини у психологічній антропології

Антропологія як наука про людину. Антропологічний принцип у науках про людину. Поняття психологічної антропології. Суб'єктивність (внутрішній світ людини) як предмет психологічної антропології. Взаємозв'язок психологічної антропології з педагогікою. Сутність людини у психологічній антропології (тілесна, душевна і духовна).

Основні поняття теми: антропологія, принцип дослідження, психологічна антропологія, суб'єктивність.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1,2]

Додаткові: [1,3,4]

Тема 2. Уявлення про людину в основних напрямках психології

Експериментальна психологія В.Вундта. Біхевіоризм як наука про поведінку. Психоаналіз як вчення про свідоме і несвідоме у психіці. Гештальтпсихологія як вчення про цілісність психічних явищ. Самоактуалізація особистості в гуманістичній психології. Уявлення про людину в когнітивній психології. Культурно-історична і діяльнісна сутність людської психіки в радянській психології (концепції Л.С.Виготського, О.М.Леонтьєва, С.Л.Рубінштейна та ін. та їх внесок у розвиток дитячої психології).

Основні поняття теми: експеримент, поведінка, стимул, реакція, інтроспекція, свідоме, несвідоме, гештальт, особистість, самоактуалізація, мислення, мислительні операції, вік, онтогенез, вищі психічні функції, інтеріоризація, сензитивний період, критичний період, зона найближчого розвитку, зона актуального розвитку, провідна діяльність.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1,3]

Додаткові: [5]

Тема 3. Методи психологічного пізнання людини

Поняття про метод науки. Методологія як вчення про метод. Сутність пояснювальної і описової психології. Природничо-наукова і гуманітарна парадигми в психології та її методах. Методи дослідження у практичній психології та особливості їх застосування при вивченні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Методи пояснювальної (природничо-наукової) психології. Методи описової (гуманістичної) психології. Методи практичної психології (психологічні практики).

Основні поняття теми: науковий підхід, принцип дослідження, метод, методика, методологія, парадигма.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1,4]

Додаткові: [1,6,7]

Тема 4. Свідомість та діяльність як способи організації буття людини

Людина як суб'єкт свідомої діяльності. Поняття про свідомість як вищий прояв психічної діяльності людини. Розвиток свідомості у філогенезі. Праця і мова як рушійні фактори формування і розвитку свідомості. Онтогенез свідомості у дитячому віці. Психологічна структура свідомості. Свідоме та несвідоме. Поняття про механізми психологічного захисту. Самосвідомість у людському житті. Розвиток самосвідомості дитини, особливості кризи трьох років життя. Діяльнісне буття людини. Людина як суб'єкт діяльності. Структура та види діяльності. Провідні види діяльності у дитинстві. Процес формування вмінь та навичок.

Основні поняття теми: свідомість, рефлексія, філогенез, онтогенез, самосвідомість, образ «Я», самооцінка, рівень домагань, психологічний захист, діяльність, мотив, мета, дія.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1,2,5]

Додаткові: [1,2,3]

Змістовий модуль 2. Характеристика тілесної та душевної (власне психологічної) сутності людини

Тема 5. Людина як індивід

Тілесне існування людини. Зв'язок анатомії і психології. Нейропсихологічні основи тілесного буття людини. Поняття вищої нервової діяльності. Загальна будова нервової системи людини. Нейрофізіологічні основи психічного. Рефлекторна дуга. Перша і друга сигнальні системи організму людини. Нейропсихологічні основи тілесного буття людини. Функціональна організація роботи мозку. Проблеми функціональної асиметрії мозку та ліворукості дітей у педагогічній практиці.

Основні поняття теми: вища нервова діяльність, нейрон, головний і спинний мозок, рефлекс, умовний рефлекс, безумовний рефлекс, рефлекторна дуга, рефлекторне кільце, перша і друга сигнальні системи організму,

латералізація, функціональна асиметрія мозку, міжпівкульна взаємодія, ліворукість.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1,5]

Додаткові: [1,2,6]

Тема 6. Властивості людини як індивіда

Класифікація природних властивостей людини. Статеві-вікові відмінності людини. Особливості впливу статево-вікових відмінностей на психічний розвиток у дитячому віці. Індивідуально-типологічні характеристики людини. Конституційні типології у психології. Темперамент як інтегративна характеристика індивідуальних властивостей людини. Психологічні особливості індивідуального підходу до дітей з різними типами темпераменту.

Основні поняття теми: стать, вік, конституційний тип, темперамент, екстраверт, інтроверт, нейротизм, холерик, сангвінік, флегматик, меланхолік.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1,5]

Додаткові: [1,2,6]

Тема 7. Психологія суб'єктності

Поняття про суб'єкт і його психологічну організацію. Розумне життя людини. Характеристика основних пізнавальних процесів людини (відчуття, сприймання, увага, пам'ять, мислення). Емоційні процеси людини (почуття та емоції). Особливості вольових процесів (елементи вольового акту). Специфіка розвитку основних психічних процесів у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Мовлення як специфічно людський засіб спілкування. Функції мовлення у спілкуванні. Особливості розвитку мовлення у дітей.

Основні поняття теми: психічні процеси, психічні стани, психічні властивості, відчуття, сприймання, увага, пам'ять, мислення, почуття, емоції, воля, вольовий акт, мовлення, спілкування.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1,5]

Додаткові: [1,2,6]

Тема 8. Характер і здібності у структурі суб'єктності людини

Психофізіологічна основа характеру людини. Структура та акцентуації характеру. Психолого-педагогічні умови розвитку характеру у дітей. Здібності як індивідуальна психологічна характеристика людини. Структура та види здібностей. Умови формування здібностей у дитинстві та дорослому житті. Педагогічні здібності як показник успішної діяльності фахівця у сфері освіти.

Основні поняття теми: характер, акцентуація характеру, здібності, творчі здібності, професійні здібності.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1,5]

Додаткові: [1,2,6]

Змістовий модуль 3. Людина як носій духовності та суб'єкт міжособистісних стосунків і наукового пізнання

Тема 9. Людина як особистість

Поняття духовного буття людини. Особистість у структурі духовної сутності людини. Підходи до вивчення особистості у психології. Психологічна структура особистості. Потреби і мотиви у структурі особистості людини, їх особливості у дорослих та дітей. Стадії розвитку особистості в онтогенезі.

Основні поняття теми: духовність, особистість, потреба, мотив.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1,2,5]

Додаткові: [1,2,3,4,6]

Тема 10. Людина в соціумі

Етапи соціалізації людини в онтогенезі. Типи і форми соціальних об'єднань. Особистість у структурі групових відносин. Статус особистості. Соціальна позиція як інтегральна система вибіркового відносин особистості. Роль як реалізація статусу і позиції особистості. Типи ролей. Установка як центральний елемент позиції людини. Традиції і етапи вивчення соціальних установок. Дитина дошкільного та молодшого шкільного віку у групі однолітків. Особливості створення сприятливого психологічного клімату у групі дітей.

Основні поняття теми: соціалізація, соціум, група, групові відносини, взаємодія, соціальна позиція, соціальна роль, статус особистості, соціальна установка, психологічний клімат у групі.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1,2,5]

Додаткові: [1,2,6]

Тема 11. Поняття індивідуальності та універсальності у психологічній антропології

Специфіка індивідуального буття людини. Психологічні складові індивідуальності людини (система смислових ставлень, ціннісні орієнтації, світогляд, совість, віра), їх особливості у фахівця сфери освіти. Універсальність як повнота буття людини. Феноменологія етнічного буття.

Основні поняття теми: індивідуальність, сенс життя, ціннісні орієнтації, світогляд, совість, віра, універсальність, етнос.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1,2,5]

Додаткові: [1,2,6]

МОДУЛЬ «ПЕДАГОГІЧНА АНТРОПОЛОГІЯ»

(2 семестр)

Змістовий модуль 1. Основи педагогічної антропології

Тема 1. Педагогічна антропологія як міждисциплінарна галузь людинознавства

Антропологія як наука про людину. Антропологічний принцип у науках про людину. Поняття педагогічної антропології. Місце педагогічної антропології в системі наук про людину. Специфіка педагогічної антропології як галузі сучасного людинознавства. Інтерактивний та цілісний характер педагогічного людинознавства.

Основні поняття теми: антропологія, педагогічна антропологія, філософська антропологія, культурна антропологія, психологічна антропологія, педагогіка, виховання.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1,2]

Додаткові: [1,6, 8]

Тема 2. Предмет і завдання педагогічної антропології

Актуальність антропологічного знання для сучасної теоретичної та практичної педагогіки. Зв'язок педагогічної антропології з іншими галузями педагогіки. Предмет, мета, завдання сучасної педагогічної антропології. Основні ідеї та досягнення педагогічної антропології. Антропологічна проблематики сучасної педагогіки (способи пізнання людини як вихователя й вихованця, проблема виховання людини людиною, виховання людини суспільством).

Основні поняття теми: педагогічна антропологія, педагогіка, виховання.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1,3]

Додаткові: [5, 6, 8]

Тема 3. Концептуальні основи розвитку педагогічної антропології

Еволюція педагогічної антропології. Характеристика поняття «антропологія». Коротка історія розвитку антропології в Україні. Принципи антропологічного підходу до освіти людини, висунуті М.І.Пироговим. Внесок К.Д.Ушинського у розвиток педагогічної антропології. Людина як жива істота, частина природи. Значення людини в природі. Концепція людини в педагогічній антропології: людина як цілісність, як єдність матеріального, чуттєвого, духовного та раціонально-дієвого буття.

Основні поняття теми: людинознавство, педологія, культуровідповідність виховання, виховне мистецтво.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1,4]

Додаткові: [3, 7, 9]

Змістовий модуль 2. Виховання як соціокультурний процес

Тема 4. Чинники впливу на формування і розвиток особистості

Категорія розвитку людини в системі понять педагогічної антропології. Дитина як представник людського роду. Особливості прояву дитиною сутнісних людських властивостей. Розвиток як характеристика людини. Основні характеристики процесу розвитку дитини. Філогенез та онтогенез людини, їх взаємозв'язок та розвиток. Основні закономірності та характеристики процесу розвитку дитини. Грамотне антропологічне ставлення до дитини – основа

гуманістичних педагогічних систем. Оптимізація взаємодії дитини та дорослої людини.

Основні поняття теми: освіта, культура, гуманізація, розвиток людини, середовище.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1, 4]

Додаткові: [1, 6, 8]

Тема 5. Культурне середовище людини як антропологічний феномен

Культура як багатозначне поняття та предмет наукового дослідження. Культура як явище. Різні підходи до культури. Основні концепції культури. Культура як умова розвитку людини. Функції людини в культурі. Принципи взаємодії людини й культури. Умови оптимальної взаємодії людини й культури. Поняття «базова культура особистості».

Основні поняття теми: культура, культурна людина, типи культури, горизонтальні шари культури, субкультура, базова культура.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1, 3]

Додаткові: [1, 6, 8]

Тема 6. Національний характер виховання і полікультурний підхід

Загальнолюдські цінності. Вплив світової культури на становлення ціннісних орієнтирів. Національне виховання. Поняття про полікультурність. Виховний ідеал.

Основні поняття теми: цінності, мораль, виховання, культура, суспільство.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1, 2]

Додаткові: [1, 4, 10]

Тема 7. Методи виховання та їх класифікація

Поняття про виховання. Виховання і соціалізація, індивідуалізація. Інститути соціалізації. Типи взаємозв'язків між навчанням і вихованням. Поняття мети виховання: завдання, загальна та спеціальна цілі сучасного виховання. Засоби та методи виховання. Методи формування свідомості, методи формування поведінки, методи формування почуттів і ставлення, методи діяльності. Загальні соціальні інститути виховання: поняття і зміст.

Основні поняття теми: виховання, соціалізація, індивідуалізація, методи виховання, засоби виховання.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1, 4]

Додаткові: [1, 10]

Змістовий модуль 3. Функціонування сучасних закладів дошкільної та початкової освіти з позицій педагогічної антропології

Тема 8. Освіта, навчання, виховання, розвиток особистості в антропологічному контексті

Розвиток людини як антропологічна характеристика. Антропологічне ставлення до дитини – основа гуманістичних педагогічних систем. Оптимізація взаємодії дитини та дорослої людини. Виховання як специфічно людський спосіб буття й професійної діяльності. Протиріччя виховання як суб’єктивного явища. Виховання та культура. Сучасні цілі й завдання виховання.

Основні поняття теми: освіта, навчання, виховання, виховний процес, виховна взаємодія.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1, 2, 3]

Додаткові: [1, 6, 8, 10]

Тема 9. Організація особистісно-орієнтованого діалогічного навчання

Індивідуалізація навчання і виховання. Діалектика інтелектуальної та емоційної сфери креативності та рефлексії, тіла й духу в гармонійному розвитку людини. Інтерактивні методи навчання. Діалог та творча співпраця учасників освітнього процесу. Антропологічна педагогіка підтримки дитини в активному засвоєнні простору свого буття.

Основні поняття теми: індивідуалізація навчання, особистісно орієнтоване навчання, діалогічне навчання.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1, 2]

Додаткові: [1, 2, 6]

Змістовий модуль 4. Підготовка педагога: антропологічний контекст

Тема 10. Педагогічна антропологія в розвитку людинознавчого світогляду педагога

Суспільна значущість професії вчителя/вихователя, його функції (навчальна, виховна, розвивальна). Поняття педагогічної діяльності, її структура. Формування творчої особистості дитини в процесі навчання й виховання як загальна мета діяльності педагога. Мотив педагогічної діяльності як внутрішня рушійна сила педагога (ідеали, професійні інтереси, переконання, соціальні установки, професійні цінності, потреби).

Основні поняття теми: педагог, педагогічна діяльність, мотив педагогічної діяльності, професійний світогляд.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1, 2]

Додаткові: [1, 2, 6]

Тема 11. Антропологізм професійної компетентності вихователя/вчителя

Педагогічні дії як прояв педагогічних умінь. Класифікація педагогічних умінь (дидактичні, виховні, соціально-перцептивні, комунікативні, прогностичні, організаторські, конструктивні тощо). Сутність поняття “педагогічна майстерність”, характеристика складових частин професійної

майстерності педагога. Творчість педагога. Сформованість творчого педагогічного мислення.

Основні поняття теми: педагогічна майстерність, педагогічна творчість, творче мислення, професійна компетентність.

Рекомендовані джерела:

Основні: [1, 2]

Додаткові: [1, 2, 6]

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів:

- у першому семестрі

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модулі 1-1		Модулі 2-2		Модулі 3-3	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	6	6	8	8	6	6
Відвідування семінарських занять	1	3	3	4	4	5	5
Відвідування практичних занять	1	1	1	4	4	-	-
Відвідування лабораторних занять	1	1	1	1	1	3	3
Робота на семінарському занятті	10	3	30	4	40	5	50
Робота на практичному занятті	10	1	10	4	40	-	-
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	1	10	1	10	3	30
Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15	5	25	4	20
Виконання модульної роботи	25	2	50	2	50	2	50
	Разом	-	126	-	182	-	164
Максимальна кількість балів: 422							
Розрахунок коефіцієнта: 422/60							

- у другому семестрі

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	3	3	4	4	2	2	2	2
Відвідування семінарських занять	1	3	3	3	3	4	4	3	3
Відвідування практичних занять	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Робота на семінарському занятті	10	3	20	3	30	4	30	3	20
Робота на практичному занятті	10	1	10	1	10	1	10	1	10
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-	-	-		
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
	Разом	-	67	-	78	-	77		66
Максимальна кількість балів: 288									
Розрахунок коефіцієнта: 288/60									

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання:

- у першому семестрі

Змістовий модуль та теми курсу	Кількість годин	Кількість балів
Модуль «Анатомія, фізіологія людини з основами медичних знань»		
Змістовий модуль 1. Людина як цілісна саморегульована біологічна система		
- підготувати есе на тему «Вплив захворювань матері та шкідливих звичок на організм майбутньої дитини»	2	5
- підготувати есе на тему «Спадкові захворювання»	2	5
Змістовий модуль 2. Морфофункціональні особливості організму людини		
- оцінити фізичний розвиток дитини раннього та дошкільного віку за формулами І.М.Воронцова та А.В.Мазуріна	4	5
- визначити функціональний стан серцево-судинної системи дитини	3	5
- скласти таблицю «Роль залоз внутрішньої секреції в організмі»	4	5
- визначити форму стопи (методом плантографії) та постави дитини раннього та дошкільного віку	3	5
Змістовий модуль 3. Поняття про здоров'я людини та профілактика дитячих захворювань		
- підготувати алгоритми дій (порядок надання домедичної допомоги) при нещасних випадках та невідкладних станах	4	5
- підготувати есе «Загальна характеристика та профілактика інфекційних захворювань в дошкільному закладі»	2	5
- підготувати пам'ятку «Профілактика паразитарних захворювань людини»	3	5
Всього: 27 годин		45
Модуль «Психологічна антропологія»		
Завдання для самостійної роботи		Кількість годин
Кількість балів		Кількість балів
Змістовий модуль 1. Феномен людини у психологічній антропології		
Підготувати відео на тему «Сутність людини у психологічній антропології».	10	5
Змістовий модуль 2. Характеристика тілесної та душевної (власне психологічної) сутності людини		
У вигляді електронної презентації створити портфоліо психодіагностичних методик для вивчення пізнавального та особистісного розвитку людини.	10	5
Змістовий модуль 3. Людина як носій духовності та суб'єкт міжособистісних стосунків і наукового пізнання		
Підготувати творче есе на тему «Моє розуміння понять «індивідуальність» та «універсальність» людини» (на основі власного життєвого досвіду).	7	5
Всього:		27
		15

- у другому семестрі

Завдання для самостійної роботи	Кількість годин	Кількість балів
Змістовий модуль 1. Основи педагогічної антропології		
- скласти термінологічну карту формування поняттєвого апарату педагогічної антропології	6	5
Змістовий модуль 2. Виховання як соціокультурний процес		
- розробити модель організації самовиховання студента.	6	5

Змістовий модуль 3. Функціонування сучасних закладів дошкільної та початкової освіти з позицій педагогічної антропології		
- підготувати есе “Організація людинознавчої освіти” (за досвідом проходження практики в закладах освіти).	8	5
Змістовий модуль 4. Підготовка педагога: антропологічний контекст		
- розробити модель людинознавчого світогляду педагога	6	5
Всього:	26	20

Критерії оцінювання завдань самостійної роботи

<i>Критерії</i>	<i>Обґрунтування критеріїв</i>	<i>Бали</i>
<i>Розуміння завдання</i>	- робота демонструє точне розуміння завдання	1
	- включені матеріали, що безпосередньо розкривають теми або опосередковані до неї	0,5
	- включені матеріали, що не мають безпосереднього відношення до теми, зібрана інформація не аналізується і не оцінюється	0
<i>Повнота розкриття теми</i>	- тема розкрита повністю	1
	- часткове розкриття теми	0,5
	- виконане завдання не відповідає темі	0
<i>Логіка викладу інформації</i>	- логічне й структуроване викладення матеріалу	1
	- порушення логіки й структури викладу	0,5
<i>Креативність</i>	- унікальність роботи, велика кількість оригінальних прикладів, у роботі присутні авторські знахідки	1
	- стандартна робота, не містить авторської індивідуальності	0,5
<i>Культура змістового наповнення відповідей</i>	- орфографічно правильно оформлена робота з точки зору граматики, стилістики	1
	- присутні не грубі помилки з точки зору граматики, стилістики, орфографії	0,5
	- грубі помилки з точки зору граматики, стилістики, орфографії	0
<i>Всього</i>		<i>5 балів</i>

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Модульний контроль здійснюється у формі комп'ютерного тестування, що охоплює 25 питань з таких категорій, як: аналіз, синтез, використання, знання, оцінювання, розуміння. Тривалість проведення модульного контролю: 60хв. на кожного студента. Максимальна кількість балів: 25 балів. Критерії оцінювання: кожне питання оцінюється в 1 бал.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

- у першому семестрі:

Форма проведення: 2 усні питання та комп'ютерне тестування (30 питань). Тривалість проведення: 2 год. на кожного студента. Максимальна кількість балів: 40 балів. Критерії оцінювання: усні питання – по 5 балів, комп'ютерне тестування – по 1 балу за кожне питання.

- у другому семестрі:

Форма проведення: 1 відкрите питання (письмове чи з використанням ЕНК) та 30 тестових питань. Тривалість проведення: 2 год. на кожного студента. Максимальна кількість балів: 40 балів. Критерії оцінювання: відкрите питання – 10 балів, тестування – по 1 балу за кожне питання.

6.5.1 Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю (1 семестр)

1. Osteологія, міологія. Анатомофізіологічні особливості опорно-рухової системи у дітей.
2. Анатомофізіологічні особливості серцево-судинної системи у дітей молодшого шкільного віку.
3. Анатомофізіологічні особливості системи органів дихання у дітей молодшого шкільного віку.
4. Анатомофізіологічні особливості сечової системи у дітей молодшого шкільного віку.
5. Анатомофізіологічні особливості шкіри у дітей молодшого шкільного віку.
6. Загальний огляд будови, функцій та анатомофізіологічні особливості нервової системи дітей молодшого шкільного віку.
7. Будова нервової тканини (нейрон, нейроглія, нервові волокна, нервові закінчення). Будова та функції спинного і головного мозку.
8. Вчення І.П.Павлова про умовні рефлекси. Поняття про вищу нервову діяльність органів чуттів та їх значення.
9. Ендокринні залози. Гіпер- та функція залоз внутрішньої секреції.
10. Загальна характеристика інфекційних захворювань. Дитячі інфекції.
11. Профілактика інвазійних захворювань людини.
12. Порядок надання домедичної допомоги постраждалому за підозри на травму голови.
13. Порядок надання домедичної допомоги постраждалому за підозри пошкодження живота.
14. Порядок надання домедичної допомоги постраждалому за підозри на травму грудної клітки.
15. Порядок надання домедичної допомоги постраждалому з раною кінцівки ускладненої кровотечею.
16. Порядок надання домедичної допомоги постраждалому у разі підозри на шок та постраждалим без свідомості .
17. Порядок надання домедичної допомоги у разі порушення прохідності дихальних шляхів – обтурації стороннім тілом.
18. Порядок надання домедичної допомоги постраждалому у разі підозри на гостре отруєння невідомою речовиною.
19. Порядок надання домедичної допомоги постраждалому з опіками.
20. Порядок надання домедичної допомоги постраждалому з переохолодженням (відмороженням).
21. Порядок надання домедичної допомоги постраждалому у разі утоплення.
22. Порядок надання домедичної допомоги постраждалому, ураженому електричним струмом чи блискавкою (електротравма).
23. Порядок надання домедичної допомоги постраждалому від перегрівання.
24. Порядок надання домедичної допомоги постраждалому від укусів тварин та комах.
25. Порядок надання домедичної допомоги постраждалому у разі судом (епілепсії).

26. Дитячі хвороб из груп інфекцій дихальних шляхів; етіологія, перебіг, профілактика.
27. Короста, педикульоз. Епідеміологічне значення збудника педикульозу.
28. Лямбліоз: збудник, його форми, перебіг, профілактика.
29. Аскаридоз: цикли розвитку аскариди в організмі, симптоми, профілактика.
30. Гельмінтози. Загальна характеристика, профілактика.
31. Розкрити поняття, предмет психологічної антропології як науки та її місце в системі наук про людину.
32. Розкрити образи суб'єктивної реальності людини у психологічній антропології.
33. Охарактеризувати біхевіоризм як науку про поведінку.
34. Охарактеризувати основні ідеї психоаналізу як вчення про несвідоме у психіці.
35. Охарактеризувати напрям гештальтпсихології як вчення про цілісність психічних явищ.
36. Розкрити сутність уявлень про людину у гуманістичній психології.
37. Розкрити погляди представників когнітивної психології на сутність людини.
38. Охарактеризувати культурно-історичну і діяльнісну концепції щодо розуміння сутності людської психіки в радянській психології.
39. Дати характеристику методам пояснювальної (природничо-наукової) психології.
40. Дати характеристику методам описової (гуманістичної) психології.
41. Дати характеристику методам практичної психології (психологічні практики).
42. Розкрити поняття свідомості як вищого прояву психічної діяльності людини, її психологічну структуру та функції.
43. Розкрити поняття несвідомого у психіці людини та основні механізми психологічного захисту.
44. Обґрунтувати функції самосвідомості у житті людини, назвати основні її складові.
45. Охарактеризувати психологічну структуру діяльності людини, назвати провідні її види у дитинстві.
46. Розкрити поняття вищої нервової діяльності людини та нейрофізіологічні основи психічного.
47. Розкрити нейропсихологічні основи тілесного буття людини та особливості функціональної організації роботи мозку.
48. Визначити статево-вікові відмінності та особливості їх впливу на психічний розвиток людини у дитинстві.
49. Охарактеризувати індивідуально-типологічні особливості людини (конституційні типології у психології та основні типи темпераменту людини).

50. Дати характеристику основним пізнавальним процесам людини (відчуття, сприймання, увага, пам'ять, мислення, уява) та психологічним особливостям їх розвитку у дітей.
51. Дати характеристику емоційним процесам людини (почуття та емоції) та психологічним особливостям їх розвитку у дітей.
52. Охарактеризувати специфіку вольових процесів людини та психологічні особливості їх розвитку у дітей.
53. Охарактеризувати поняття мовлення як специфічно людського засобу спілкування, розкрити його функції та особливості розвитку у дітей.
54. Розкрити психофізіологічну основу та структуру характеру людини, особливості його розвитку в онтогенезі.
55. Розкрити сутність, структуру, види та умови формування здібностей людини, визначити основні психологічні особливості педагогічних здібностей.
56. Визначити підходи до вивчення особистості як духовної сутності людини, її психологічну структуру та стадії розвитку особистості в онтогенезі.
57. Розкрити етапи соціалізації людини та її місце у структурі групових відносин (статус, соціальна позиція, соціальні ролі, установки).
58. Розкрити специфіку індивідуального буття людини та психологічні складові індивідуальності людини (система смислових ставлень, ціннісні орієнтації, світогляд, совість, віра).
59. Розкрити сутність універсальності як повноти буття людини.
60. Охарактеризувати феноменологію етнічного буття людини.

6.5.2 Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю (2 семестр)

1. Взаємозв'язок понять «гуманізм», «антропоцентризм», «антропологізм».
2. Антропологізм як чинник гуманізації освіти
3. Функції різних галузей антропологічного знання
4. Людинознавчі джерела педагогічної антропології
5. Співвідношення понять «педагогічна антропологія», «антропологічна педагогіка», «філософія освіти»
6. Антропологічне спрямування як шлях модернізації сучасної освіти
7. Навчання і виховання як антропологічний процес
8. Природовідповідність та культуровідповідність навчання і виховання
9. Вимоги до організації антропологічно бездоганного освітнього процесу
10. Антропологічна спрямованість освітніх інновацій
11. Принципи антропологічно спрямованої діяльності педагога
12. Складові моделі професійного розвитку педагога
13. Вимоги педагогічної антропології до сучасного педагога
14. Історія поняття «антропологія».
15. Історія поняття «педагогічна антропологія».
16. Диференціація антропологічного знання.

17. Предмет, мета, завдання педагогічної антропології, її гуманістична спрямованість.
18. Місце педагогічної антропології в системі наук про людину.
19. Інтегративний та цілісний характер педагогічної антропології.
20. Історія розвитку педагогічної антропології в Україні та за кордоном.
21. Зародження антропологічного підходу в педагогіці.
22. Людина як предмет педагогічної антропології.
23. Соціальність та розумність людини.
24. Гуманітарна парадигма педагогічної антропології.
25. Розвиток як характеристика людини.
26. Чинники, що впливають на формування людини.
27. Культура як антропологічний феномен.
28. Основні типи культури.
29. Виховання як спосіб людського буття та професійної діяльності педагога.
30. Умови ефективності виховного процесу.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
Fx	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Рекомендовані джерела

Модуль «Анатомія, фізіологія людини з основами медичних знань»

Основні (базові)

1. Свиридов О.І. Анатомія людини: Підручник / За ред. І.І. Бобрика. - К.: Вища шк., 2001. - 399 с
2. Маруненко І.М., Неведомська Є.О., Бобрицька В.І. Анатомія і вікова фізіологія з основами шкільної гігієни: Курс лекцій для студ. небіол. спец. вищ. пед. навч. закл. - К.: Професіонал, 2006.- 480 с.
3. Мойсак О.Д. Основи медичних знань і охорони здоров'я / 7 вид., виправлене та доповнене – К.: Арістей, 2015. – 500 с.
4. Старушенко Л.І. Анатомія і фізіологія людини. - К.: Вища школа, 1992. – 206 с.
5. Хоменко Б.Г. Анатомія людини. Практикум. – К.: Вища школа, 1991. – 184 с.

6. Наказ МОЗ України «Про затвердження регламенту для дошкільних навчальних закладів» №234 від 24.03.2016

Додаткові

1. Медицина дитинства / За ред. П.С. Мощича. – К.: Здоров'я, 1984.
2. Патолофізіологія. / За ред. проф. М.Н.Зайка, проф. Ю.В.Биця. – К.: Медицина, 2010. – 703 с. 7. Педіатрія. Національний підручник. / За ред. проф. В.В.Бережного. – К.: 2013. – 1037 с.
3. Педіатрія з курсом інфекційних хвороб та основами імунопрофілактики: підручник / С.К. Ткаченко, Р.І. Поцюрко, Л.В. Беш та ін. — 8-е видання, - К.: 2021. – 592 с.
4. Педіатрія. Національний підручник. / За ред. проф. В.В.Бережного. – К.: 2013. – 1037 с.

Модуль «Психологічна антропологія»

Основні (базові)

1. Історія психології: від античності до початку ХХ століття: навч. посібник / Авт-уклад. О. П. Коханова, 2016. – НВП «Інтерсервіс». – 235 с.
2. Галян І.М. Психодіагностика: Навчальний посібник / І.М.Галян. -. К.: «Академвидав», 2009. – 464с.
3. Максименко С.Д., Соловієнко В.О. Загальна психологія: Навчальний посібник. – К: МАУП, 2000. – 256с.
4. Самотворення у розвитку особистості: науково-методичний посібник / Л.З. Сердюк, Т.М.Яблонська, О.І. Пенькова, Н.Д.Володарська [та ін.] ; за ред. Л.З. Сердюк. – К.: Педагогічна думка, 2015. – 93 с.

Додаткові

1. Дубравська Д. М. Основи психології: Навчальний посібник. – Львів: Світ, 2001. – 280 с.
2. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Либідь, 2005. – 464 с.
3. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Досвід педагогічної антропології // Вибрані пед. твори.: У 6 т., Т.1 К., Радянська школа, 1983.
4. Павелків Р.В. Дитяча психологія: навч. посіб. / Р. В. Павелків, О. Г. Цигипало. - К.: Академвидав, 2010. - 432 с.

Модуль «Педагогічна антропологія»

Основні (базові)

1. Аносов І. П. Педагогічна антропологія: Навч. посіб. / І. П. Аносов / Мелітопольський держ. пед. ун-т. — К.: Твім інтер, 2005. — 264 с.
2. Антипін Є. Педагогічна антропологія: навчально-методичний посібник / Київський університет імені Бориса Грінченка. К.: Вид-во КУБГ, 2022.
3. Батлина Л.В. Основи людинознавства. Людина в цілому: навч. посібник / Л.ЗВ. Батліна. - К.: КНТ, 2008. – 329 с.

4. Возняк А.Б. Педагогічна антропологія: навч. посіб. / А.Б.Возняк; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. - Дрогобич: РВВ Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка, 2011. – 190 с.
5. Задорожна-Княгницька Л.В. Педагогічна антропологія (навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів) / Л.В.Задорожна-Княгницька. – Запоріжжя: ПП «РДЦ Дизайн Груп», 2015 р. – 208 с.

Допоміжні

1. Головка Б. А. Філософська антропологія: Навч. посібник / Б. А. Головка / Національний аграрний ун-т. — К., 1997. — 239 с.
2. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: підручник / Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос, О.Г.Мирошник, В.А.Семиченко. Академія педагогічної майстерності / Іван Андрійович Зязюн (ред.). — 3-тє вид., допов. і переробл. — К.: СПД Богданова А. М., 2008. — 376 с.
3. Кот О. П. Питання становлення педагогічної антропології в зарубіжній науці [Електронний ресурс] / О.П.Кот. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pfto/2011_20/files/P2011_29.pdf. – Назва з екрану.
4. Кравцова Т. О. Основні тенденції вивчення дитини у творчості представників вітчизняної педології початку ХХ століття [Електронний ресурс] / Т. О. Кравцова. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Nz_p/Ped/2009_87/statty/24.pdf. — Назва з екрану.
5. Окса М. М. Предмет і методи сучасної педагогічної антропології та їх характеристика / М. М. Окса // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. – Мелітополь, 2006. – С. 170-188. – (Серія: Педагогіка. – Вип. 7).
6. Приходько В.В. Педагогічна антропологія і вища школа: навч. посіб. для студ. ВНЗ / В.В.Приходько, В.Й.Бочелюк / Національна металургійна академія України; Дніпропетровський гуманітарний ун-т. — Д.: Пороги, 2008. — 350 с.
7. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X - поч. ХХ ст.): Нариси / М. Д. Ярмаченко, Н. П. Калениченко та ін. - К.: Рад. школа, 1991. – 650 с.
8. Сегеда С. П. Антропологія: Навч. посіб. для студ. гуманіт. спец. вищ. навч. закл. / С. П. Сегеда. — К.: Либідь, 2001. — 335 с.
9. Сухомлинська О. В. Нариси історії українського шкільництва (1905-1933): Навч. посібник / Міжнародний фонд «Відродження» / О. В. Сухомлинська, Н. П. Калениченко, Ж. Д. Ільченко, Н. Б. Копиленко, Т. О. Самоплавська / За ред. О. В. Сухомлинської. - К.: Заповіт, 1996. — 304с. — (Трансформація гуманітарної освіти в Україні).
10. Сухомлинська О.В. Проблема «природа – виховання» в педагогічній теорії і шкільній практиці України 20 – 30-х рр. / О.В.Сухомлинська // Педагогіка і психологія. – 1997. – №2. – С.73 – 80

Навчально-методична карта навчальної дисципліни «Людиознавство: Анатомія, фізіологія людини з основами медичних знань»

Разом: 90 год., лекції – 18 год., семінарські заняття – 4 год., практичні – 10 год., лабораторні – 10 год., самостійна робота – 27 год., МКР – 3 год., сем. контр. - 15 год.

Модуль і	Змістовний модуль I.		Змістовний модуль II.				Змістовний модуль III.		
Назва модуля	Людина як цілісна саморегульована біологічна система		Морфофункціональні особливості організму людини				Поняття про здоров'я людини та профілактика дитячих захворювань		
К-сть балів	59		104				98		
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Теми лекцій	Розвиток організму людини (1 бал)	Морфофункціональні особливості сенсорних систем людини. Анатомія, фізіологія та гігієна нервової системи (1 бал)	Ендокринна та сечова системи, шкіра (1 бал)	Загальна остеологія, артросиндесмологія, міологія (1 бал)	Анатомія, вікова фізіологія і гігієна системи крові, серцево-судинної, дихальної системи (1 бал)	Біологічне значення травлення у житті людини система. Обмін речовин і енергії (1 бал)	Домедична допомога при травмах та нещасних випадках. Основні питання нозології. Спадковість і патологія. (1 бал)	Профілактика інфекційних та інвазійних захворювань людини. Домедична допомога. (1 бал)	Гігієнічні основи виховання здорової дитини та загартовування її організму в закладах освіти (1 бал)
Теми семінарських занять								Профілактика інфекційних та інвазійних захворювань людини. Домедична допомога. (11 балів)	Гігієнічні основи виховання здорової дитини та загартовування її організму в закладах освіти (11 балів)
Теми практичних занять	Організм як єдине ціле. Внутрішньоорганний період розвитку. Періоди дитячого віку (11 балів)		Будова, функції, вікові особливості залоз внутрішньої секреції, шкіри та	Остеологія. Міологія (11 балів)	Особливості кровотворення у дітей. Будова та функції дихальної системи (10 балів)	Будова, функції, анатомічні фізіологічні особливості органів травлення у дітей (11 балів)			

Теми лабораторних занять		Загальний огляд будови та функції нервової системи. Будова та гігієна аналізаторів (11 балів)			Визначення функціонального стану серцево-судинної системи (11 балів)		Десмургія. Домедична допомога при нещасних випадках та невідкладних станах (11 балів)	Профілактика інвазійних захворювань людини (11 балів)	Гігієнічна оцінка режиму дня, харчування ЗДО та ЗСО (11 балів)	
Самостійна робота	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	
Види контролю	МКР (25 балів)		МКР (25 балів)			МКР (25 балів)				
Підсум. контр.	Екзамен									

Разом: 261 бал (Коефіцієнт – 4,3)

Навчально-методична карта навчальної дисципліни «Людинознавство: Психологічна антропологія»

Разом: 90 год., лекції – 22 год., семінарські заняття – 20 год., самостійна робота – 27 год., МКР – 6 год., сем. контр. - 15 год.

Модулі	Змістовний модуль I.				Змістовний модуль II.				Змістовний модуль III.		
Назва модуля	Феномен людини у психологічній антропології				Характеристика тілесної та душевної (власне психологічної) сутності людини				Людина як носій духовності та суб'єкт міжособистісних стосунків		
К-сть балів	67				78				66		
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Теми лекцій	Образи суб'єктивної реальності людини у психологічній антропології	Уявлення про людину в основних напрямках психології (1 бал)	Методи психологічного пізнання людини (1 бал)	Свідомість та діяльність як способи організації буття людини (1 бал)	Людина як індивід (1 бал)	Властивості людини як індивіда (1 бал)	Психологія суб'єктності (1 бал)	Характер і здібності у структурі суб'єктності людини (1 бал)	Людина як особистість (1 бал)	Людина в соціумі (1 бал)	Поняття індивідуальності та універсальності у психологічній антропології
Теми семінарських занять		Культурно-історична і діяльнісна концепції розвитку людської психіки (11 балів)	Методи практичної психології (11 балів)	Розвиток свідомості та діяльності в онтогенезі (11 балів)	Нейрофізіологічні та нейропсихологічні основи тілесного буття людини (11 балів)	Індивідуально-типологічні особливості людини як індивіда (11 балів)	Психологічні особливості основних пізнавальних процесів людини (11 балів)	Характер людини та психологічні умови його формування в онтогенезі (11 балів)	Психологічна структура особистості людини (11 балів)	Етапи соціалізації людини в онтогенезі (11 балів)	Психологічні складові індивідуальності людини (11 балів)
Самостійна робота	5 балів				5 балів				5 балів		
Види контролю	МКР (25 балів)				МКР (25 балів)				МКР (25 балів)		
Підсум.контр.	Екзамен										

Разом: 211 балів

Всього балів за перший семестр:

- «Психологічна антропологія» 211 балів
- «Анатомія, фізіологія людини з основами медичних знань» Разом: 261 бал

Разом: 472. Коефіцієнт: 7,87.

Навчально-методична карта навчальної дисципліни «Людинознавство: Педагогічна антропологія»

Разом: 120 год., лекції – 22 год., семінарські заняття – 26 год., практичні заняття – 8 год., самостійна робота – 26 год.,

МКР – 8 год., сем. контр. - 30 год.

Модулі	Змістовний модуль I.			Змістовний модуль II.				Змістовний модуль III.				Змістовний модуль IV.		
Назва модуля	Основи педагогічної антропології			Виховання як соціокультурний процес				Функціонування сучасних закладів дошкільної та початкової освіти з позицій педагогічної антропології				Підготовка педагога: антропологічний контекст		
К-сть балів	67			78				77				66		
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Теми лекцій	Педагогічна антропологія як міждисциплінарна галузь людинознавства	Предмет і завдання педагогічної антропології	Концептуальні основи розвитку педагогічної антропології	Чинники впливу на формуванні і розвитку особистості	Культурне середовище людини як антропологічний феномен	Національний характер виховання і полікультурний підхід	Методи виховання та їх класифікація	Освіта, навчання, виховання, розвиток особистості в антропологічному контексті		Організація особистісно-орієнтованого діалогічного навчання		Педагогічна антропологія в розвитку людинознавчого світогляду педагога	Антропологізм професійної компетентності вихователя/вчителя	
Теми семінарських занять	Антропологічні основи освіти людини	Становлення і розвиток людинознавства	Антропологічні складові вітчизняної педагогічної думки		Освіта як спосіб входження людини у світ культури	Внутрішні і зовнішні рушійні сили процесу виховання	Організація виховання в закладах освіти	Антропологізм в освітніх інноваціях	Особливості антропологізації навчання і виховання (освіти)	Індивідуалізація та диференціація освітнього процесу	Критерії антропологізації освітнього процесу	Антропологічна сутність проблем розвитку людини	Антропологічні складові професійної, культурної компетентностей педагога	Педагогічна творчість та майстерність педагога
Теми практичних занять			Педагогічна антропологія: витоки, напрями, проблеми				Самовиховання як вища форма організації освітнього процесу.				Планування та організація індивідуального підходу в освітньому процесі			Антропологічна модель сучасного педагога
Самостійна робота	5 балів			5 балів				5 балів				5 балів		
Види контролю	МКР (25 балів)			МКР (25 балів)				МКР (25 балів)				МКР (25 балів)		
Підсум. контр.	Екзамен													

Разом: 288 балів